

En küçük çocuklara ulaşmak: sağlık sistemi entegrasyonu için bir yaklaşım

Katelin Gray

Kıdemli Politika ve Savunuculuk Uzmanı, PATH, Washington DC, ABD

Matthew Frey

Ana Çocuk Sağlığı ve Beslenme Programı Direktör Yardımcısı, Global Integrated EÇG/ Geliştiren Bakım Programı Lideri, PATH, Washington DC, ABD

Debjeet Sen

Bölgesel EÇG ve Beslenme Uzmanı, PATH, Johannesburg, Güney Afrika

1 PATH Beyanı: PATH küresel sağlık inovasyonunda lider konumdadır. Uluslar arası kar gütmeyen bir örgüt olan PATH hayat kurtarmakta ve özellikle kadınlarla çocuklar arasında salın gelişimini salamaktadır. PATH inovasyonu aı, ilaç, tanı bilim, cihazlar ve sistem ile hizmet inovasyonları olmak üzere be platform üzerinden ivmelendirmeyi baarmı, bu sayede de giriimsel içgörümüzü, bilimsel ve kamu salını uzmanlarımızı, salıkta eitlik için sahip olduğumuz tutkuyu çalımalara dökmüştür. Dünyanın dört bir yanındaki ortakları seferber ederek PATH inovasyonda ölçeklendirmenin olumasını salamakta, bata Afrika ve Asya olmak üzere ülkelerle birlikte çalımlar yürüterek en büyük sağlık ihtiyaçlarını çözüme ulatırmaya çaba göstermektedir. Bu anahtar niteliindeki ortaklarla çalan PATH kötü salık kolları döngüsünü kırmayı baaran ölçülebilir sonuçlar sunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için www.path.org adresini ziyaret edebilirsiniz.

Yaşam boyu sağlık ve esenliğin temeli en erken yaşlarda, gebelikle çocukların üçüncü doğum gününe kadar olan dönemde atılmaktadır. Gelişmekte olan bilim bize bu dönemde iyi bakım, teşvik ve öğrenme fırsatları sağlamanın, yaşamı değiştiren faydaları olduğu gerçeğini altını çizerek anlatmaktadır. Tüm bunlar sağlandığında çocukların büyüdüklerinde daha sağlıklı, daha iyi eğitilmiş yetişkinler olmaları ve gelişmiş sosyo-ekonomik sonuçların elde edilmesi daha olasıdır. Ancak düşük kaynaklı ortamların çoğunda, erken çocukluk dönemi gelişimine yönelik yatırımlar temel olarak okul çağı öncesi çağındaki çocuklara odaklanmakta ve gelişimsel gecikmelerin hafifletilebileceği veya tamamen ortadan kaldırılabilen bir dönem olan yaşamın ilk yıllarındaki önemli fırsat penceresi gözden kaçırılmaktadır.

PATH, 2012 yılından bu yana en küçük yaşta çocuklar için erken çocukluk çağı gelişim hizmetlerini yaygınlaştırmak için sağlık sistemlerini kullanan bir yaklaşım benimsemek suretiyle bu boşluğu doldurmak için çalışmakta. Yapılan çalışmalar göreceli olarak tek koldan başladı ve politika yapımcılarla diğer etkileyici mekanizmaların kararlılıkla gerçekleştirmeye henüz hazır olmadıkları değişiklikleri savunan PATH, ulusal düzeyde sesi duyulan tek kurum oldu. Ancak son iki yılda yaşanan olaylar bu manzarayı önemli ölçüde değiştirdi ve çocukların sadece hayatta kalmasını değil, aynı zamanda gelişip serpilmelerini sağlamak için kolektif bir küresel ve ulusal değişimi başlattı.

En küçük yaşta çocuklara ulaşmak için yenilikler

PATH'in çocuk sağlığı ve beslenmesini geliştirmek için uzun süredir devam eden çalışmaları sayesinde, erken çocukluk dönemi gelişimini sağlık sistemi bağlamında daha geniş bir şekilde ele almak adına bir fırsat elde ettik. 2012 yılında Kenya, Mozambik ve Güney Afrika'da erken çocukluk dönemi gelişimi programları ve politikalarına ilk kez göz atıldığında PATH'in şüpheleri doğrulandı ve sağlık sektörünün dışında 3 yaşından küçük çocuklar için tasarlanmış pek az hizmet mevcuttu. Bir sonraki yıl sağlık sistemine yönelik erken çocukluk dönemi gelişim modellerini uygulamaya başladık ve Kenya ile Mozambik'teki hizmet tedarikçilerini eğitmek üzere Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ile UNICEF'in çocuk gelişimine yönelik Bakım çerçevesini pilot uygulama olarak başlattık. Her ne kadar PATH, bu yeni yaklaşımın uygulanabilirliğini ve kademeli olarak artan program boyutunu göstermek açısından ilerleme kaydetmiş olsa da, küçük çocuklarla için gerçekleştirilen bu müdahaleler, hala sağlık sektöründe

ele alınan meselelerden biri değildi ve devletin net politikaları ve taahhütleriyle desteklenen büyük çaplı bir genişlemenin olması uzak bir ihtimaldi.

Ancak 2016 yılında The Lancet'in erken çocukluk dönemi gelişimi hakkında dönüm noktası niteliğindeki çalışma dizisi küçük yaştaki çocuklarla onların bakımını üstlenenlere ulaşmada ilk giriş noktası olarak sağlık sisteminin bulunduğunu onaylamaktaydı. Bu dizi ayrıca sağlık, beslenme, duyarlı bakım, erken öğrenme, güvenlik ve emniyeti de içeren "geliştiren bakım" kavramını gelişime yönelik optimal sonuçlar elde edebilmek için gerekli olan, kritik öneme sahip birbiriyle bağlantılı bir müdahale seti olarak sunmaktaydı. Söz konusu dizi bu müdahalelerin düzenli olarak yapılan genel sağlık hizmetlerine entegre edilmesinin acil bir gereksinim olduğunu belirtmekteydi. Ayrıca bu dizi PATH'in çalışmalarını hızlandırdı ve WHO, UNICEF ve bu çabaya giderek daha fazla ilgi gösteren pek çok ulusal hükümetle de ortaklıkları teşvik etti.

Uyarlanabilir bir model

"PATH, 2012 yılından bu yana en küçük yaştaki çocuklar için erken çocukluk çağı gelişim hizmetlerini yaygınlaştırmak için sağlık sistemlerini kullanan bir yaklaşım benimsemek suretiyle bu boşluğu doldurmak için çalışmakta."

Kanıtla, deneyime ve ülkenin ihtiyacına dayanan PATH, sağlık sistemini üç aşamalı bir yaklaşımla çocuklarının gelişmesine olanak sağlamak için ailelerin desteklenmesinde bir giriş noktası olarak kullanıyor:

- Bilgi sistemlerinin ilgili verileri toplamasını sağlamak için erken çocukluk dönemi hizmetlerini; eğitim servis sağlayıcılarından, destek ve denetime kadar, sağlık sisteminin tüm unsurlarına dahil etmek,
- Düşük kaynaklı ortamlarda erken çocukluk dönemi gelişimi programlarının sağlık sektörü entegrasyonu için kanıt tabanının genişletilmesi ve öğrenilen derslerin yaygınlaştırılması,
- Erken çocukluk dönemi gelişim içeriğini politikalar, kılavuzlar, eğitim müfredatları, hükümet çalışma planları ve bütçelerine dâhil ederek uygun ortamın güçlendirilmesi.

2011 ve 2017 yılları arasında, PATH, Güney Afrika'da, erken çocukluk dönemi gelişiminin, toplum temelli hizmetler yoluyla sağlanan asgari hizmet paketinin kritik öneme sahip bir bileşeni olduğu, büyük çaplı bir sağlık sistemi güçlendirme programı uyguladı. PATH, şu anda Fildişi Sahilleri, Kenya, Mozambik ve Zambiya'da sağlık sistemlerine dayalı erken çocukluk dönemi gelişim hizmetlerini yaygınlaştırmak için verilen hükümet çabalarını desteklemektedir. PATH, özellikle Kenya ve Mozambik'te geliştiren bakım hizmetlerinin 11 bölgedeki sağlık sistemine entegre edilmesine katkıda bulunmuştur. Her iki ülke de 2020 yılına kadar en az 2 milyonluk bir nüfusa ulaşacak şekilde, entegrasyonu daha büyük ölçüğe taşımaktadır. PATH, bu sağlık sistemi yaklaşımını uygularken, müdahaleleri mevcut yapılar ve kaynaklarla uyumlu hale getirmek ve hükümetin sürücü koltuğunda oturmasını sağlamak için politika yapıcılar, teknik personel ve sivil toplum ile yakın işbirliği içinde çalışmaktadır.

Geliştiren bakım hizmeti sağlayacak güçlü sistemlerin kurulması

Sağlık hizmeti çalışanları genellikle 3 yaşından küçük çocuklar ve onların bakımını üstlenen kişilerle düzenli olarak etkileşime giren ilk ve tek hizmet sağlayıcılardır. PATH'ın benimsediği yaklaşım, bu personele geliştiren bakım hizmetlerini toplum ve tesis tabanlı sağlık hizmetlerine entegre etmek için gerekli eğitim, araç ve kaynakları sunmayı amaçlamaktadır. İlk olarak PATH, erken çocukluk dönemi gelişimi ile ilgili bilgileri WHO'nun Çocuk Hastalıkları Entegre Yönetimi (IMCI) gibi standart bakım paketleri hakkındaki eğitimlere dâhil ederek, devlet eğitimcileri ve denetçileri kadrosu kurmaktadır. Düşük maliyetli olan bu model ayrıca, devletin programı sahiplenmesini arttırmakta ve geliştiren bakımın sağlık sisteminin temel bir bileşeni olarak dâhil edilmesini güçlendirmektedir.

Bu eğitilmiş personel daha sonra; doğum öncesi ve sonrası bakım, çocuk aşıları ve büyüme takibi, pediatrik hizmetler ve toplum temelli müdahaleler de dahil olmak üzere düzenli sunulan hizmet tedarikine geliştiren bakıma yönelik içeriğin entegre edilmesini sağlayacak kapasiteyi inşa etmektedir. Örneğin sağlık tesisi personeli, yaşa uygun oyun ve iletişim aktiviteleri hakkında nasıl danışmanlık sunacaklarını, gelişim aşamalarını nasıl değerlendireceklerini ve gelişiminde gecikme şüphesi olan çocukların ilgili kurumlara nasıl yönlendirilmesi gerektiğini öğrenmektedir. Toplum temelli hizmet sağlayıcıları aynı zamanda ev ziyaretleri ve bekleme salonlarındaki yapılandırılmış oyun seansları sırasında çocuklara ve onların bakımını üstlenene ulaşabilmektedir.

Hizmet sağlayıcıların eğitimi ise bu konuda atılacak ilk adımdır. PATH ayrıca kılavuz danışmanların, eğitilmiş personelin danışmanlık becerilerini doğrudan gözlemlediği ve zayıf oldukları noktalarda koçluk hizmeti sundukları, yapılandırılmış bir kılavuz danışmanlık sistemini de desteklemektedir. Kenya ve Mozambik'te destekleyici denetim normları ve araçlarını güncelleyerek, erken çocukluk dönemi gelişiminde gözetimi, sağlık sistemine resmi olarak dâhil etmek üzere hükümetle birlikte çalışmaktayız.

Sağlık sektöründe erken çocukluk gelişimi için kanıtların desteklenmesi ve öğrenim süreci

Sağlık sektörü aracılığıyla erken çocukluk dönemi gelişimine yönelik hizmetlerin sunulmasını destekleyen kanıtlar hala kısıtlıdır ve sıkı bir şekilde kontrol edilen araştırma ortamlarında yer aldıkları için mevcut birçok çalışma uygulanabilir olmayabilir. Dahası Sahra Altı Afrika'ya odaklanan ve tamamlanmış çok az sayıda araştırma bulunmaktadır. PATH, bu boşlukları ele almak üzere çalışmalarını yürütmektedir. Mozambik'te geliştiren bakımla ilgili içeriğin, ev ziyaretleri ve tesis bazlı hizmetlere entegre edilmesinin yanı sıra sağlık tesislerindeki bekleme alanlarında, oyun seansları uygulamasının uygunluğu ve kabul edilebilirliği üzerine üç değerlendirme gerçekleştirdik. Elde ettiğimiz bulgular entegrasyonun, düşük kaynaklı ortamlarda mümkün olduğunu ve çocukların bakımını üstlenen kişilerin hizmet kalitesi algısını yükselttiğini

“Sağlık sisteminde erken çocukluk dönemi gelişimine yönelik hizmetleri yaygınlaştırılması gereken büyüklüğe ulaşabilmesi için her düzeyde siyasi irade ve devlet taahhüdünün olması büyük önem taşımaktadır.”

gösterdi. Bu da önerilen bu tür entegre hizmetleri daha büyük ölçüğe taşımak için gerekli siyasi iradeyi oluşturdu ve uluslararası ölçekte de büyük ilgi yarattı.

Kenya'da yerel ortaklarla birlikte çalışan PATH, sağlık sektörü entegrasyonunun, çocukların bakımını üstlenen kişilerin bilgi, tutum ve pratikleri ile çocuğun büyümesi ve gelişimsel sonuçlar üzerindeki etkisini değerlendirmek üzere araştırmalarını sürdürmektedir. Yapılan araştırmalar ayrıca entegrasyonun maliyet etkinliğini de tahmin edebilecek ve ulusal hükümetler tarafından yönetilen beklenen genişleme için yeni bölge ve ülkelere bilgi ve dersler sunacaktır.

Etkinleştirici bir politika ortamı oluşturmak

Sağlık sisteminde erken çocukluk dönemi gelişimine yönelik hizmetlerin gereken büyüklüğe ulaşabilmesi için her düzeyde siyasi irade ve devlet taahhüdünün olması büyük önem taşımaktadır. PATH, savunuculuk yoluyla geliştiren bakımın ilgili ulusal politika ve kılavuzlara entegre edilmesini amaçlamaktadır. Örneğin Kenya'da daha önce yer alan çocuk sağlığına yönelik strateji ve kılavuzlar öncelikle çocuğun hayatta kalmasını sağlamaya odaklanmıştır. PATH ise Yeni doğan, Çocuk ve Ergen Sağlığı Politikası'nın tüm çocuk sağlığı hizmetlerini

△ Fotoraf: Joop Rubens/Conrad N. Hilton Vakfı

kapsayacak geniş bir rehber olarak geliştirilmesini savunmuş ve bu politikanın çocuklarda doğumdan 3 yaşına kadar geliştiren bakım hakkındaki içeriği de dâhil ederek uygulanmasını sağlamıştır.

Politika değişikliğini hizmet sunumuna çevirmek için müfredat ile mesleki yardımları nitelemek kritik önem taşımaktadır. Mozambik'te ise PATH'in savunuculuk anlamında gösterdiği çabalar, hemşire ve toplum sağlığı çalışanlarının, şu anda revize edilen, hizmet öncesi eğitim müfredatına erken çocukluk dönemi gelişimiyle ilgili içeriğin dâhil edilmesini sağladı. Bu adım, hizmet içi eğitim pahalı olduğu için sürdürülebilirlik ve daha büyük ölçüğe ulaşmak açısından özellikle önemlidir. PATH ayrıca sağlık hizmetlerinin sunumuna rehberlik eden revize edilmiş IMCI program paketlerindeki gelişimsel tarama ve danışmanlık konusundaki içeriği güçlendirmek için Kenya ve Mozambik'te bir dizi konsültasyon oturumunda kolaylaştırıcı görevini üstlendi.

Son olarak PATH, geliştiren bakım hizmetlerinin rutin veri toplama sistemlerine entegrasyonunu savunmaktadır. Örneğin anne ve çocuk sağlığı veri kayıtlarını ilgili göstergeleri de içerecek şekilde revize etmek üzere Mozambik Sağlık Bakanlığı ile çalıştık. Bu çalışmanın önemi iki türdür. Birincisi devlet ve diğer paydaşların ilk kez erken çocukluk dönemi gelişim hizmetlerini alan çocuk sayısının yanı sıra gelişimsel gecikme gösterdiğinden şüphelenilen çocukların sayısını izlemesini sağlayacaktır. İkinci olarak da, resmi olarak onaylı bir Sağlık Bakanlığı aracı, hizmet sağlayıcıların, erken çocukluk dönemi gelişimini, paralel veri toplama konusunda ortak bir müdahaleden ziyade, kendi rutin çalışmalarının bir parçası olarak görmelerine yardımcı olmaktadır.

Küresel ivme ve ulusal taahhüt

Hem küresel hem de ulusal düzeyde, bakış açılarında bir değişim olduğu açıktır: erken çocukluk dönemi gelişimi, giderek daha fazla oranda, sağlık sektörünün önemli bir odak noktası olarak görülmektedir. Pek çok devlet, geliştiren bakımın sağlık sistemlerine entegrasyonunun yaygınlaştırılmasına ve genişletilmesine liderlik etmeye ve "gelişim" gündemine kaynak sağlamaya hazırdır. PATH'in benimsediği yaklaşım ise bu çalışmalara ilgi duyan hükümetler ve ortaklar için bir yol haritası sunmaktadır.

Sağlık sistemlerinin bir gecede elden geçirilemeyeceğini biliyoruz. Ancak elde edilen kanıtlara göre, ülkelerin liderlikleri ve uyumlu bir küresel hareket sayesinde çocuklarla onların bakımını üstlenen kişilere en erken yaşlarda ulaşmada önemli ölçekte ilerleme elde edilmesi sağlanabilmektedir.

Referanslar

The Lancet. (2016). Erken Çocukluk Dönemi Gelişiminde İlerleme Sağlamak: Bilimden Ölçeğe. Raporu ulaşmak için aşağıdaki adresi ziyaret edebilirsiniz: <http://www.thelancet.com/series/ECD2016> (Son erişim: ubat 2018)